

vrednost tega sicer zelo važnega spomenika. Slovanska filologija danes to njegovo mnenje popolnoma odobrava (Maretić, Rad 112,¹² str. 121). Vendar izreka Miklošič Vostokovu zasluženost priznanje in hvale zlasti njegovo vestnost, poznanje raznih virov in njegovo bistrournost. (Dalje prihodnjič.)

ZGODBA O MARATONSKEM TEKAČU

VLADIMIR BARTOL

Opazovanje življenja v naravi in njega primerjanje s človeškim sta me napravila popolnoma ravnodušnega za vse tiste tako imenovane «visoke» vrednote (predvsem pojave nravnosti) in pogled na vseobčo borbo organizmov in vrst za obstanek in razmah me je bil privedel do povsem drugačnega motrenja našega dejanja in nehanja, kakor sta mi ga bili vcepili šola in družba. Večkrat se me je loteval tedaj prezir do vseh, ki so verovali v nekaj nadčutnega in oznanjali, da more zavladati tudi duh nad telesom in ne samo telo nad duhom.

Nekoč pa sem doživel nekaj, kar je temeljito omajalo mojo vero v nepobitno pravilnost in vsegamogočnost naravoslovnega gledanja sveta in življenja. Bilo je začetkom jeseni, in kopalcev, ki so bili poleti trumoma oblegali potoček, kamor sem se hodil kopat, je bilo vedno manj.

Tisto popoldne sta bila poleg mene le še dva dečka, ki jima je moralo biti jedva po dvanajst let. Skakala sta v vodo ter sta se vadila v moči in raznih telesnih spretnostih. Eden njiju je bil nenavadno rejen in močan, drugi pa je bil videti suh in šibek. Potok je obkrožal prostor, kjer smo se kopali, v velikem loku. Zdel se mi je podoben kači, ki se je hotela zagristi v lastni rep, a se je bila v zadnjem trenutku premislila in zdrknila nato samo mimo njega. Okrog njega se je vila na notranji strani steza, tvoreča obroč, ki mu je bil premer dolg kakih sto korakov. Po njej sta se podila dečka ter skušala prehiteti drug drugega.

Nekoč sta bila za hip obstala pri meni in tedaj sem ju mimogrede vprašal, ali ju ne utruja, ko ves božji dan samo tekata in se lovita. Debeli mi je odvrnil:

¹² T. Maretić, Život i književni rad F. Miklošića. Rad jugosl. akad. znan. i umjet. Knj. 112, 1892, str. 41—153.

«O, ne. Lahko bi danes še stokrat tekel okoli potoka, pa bi še ne čutil utrujenosti.»

Tedaj mi je šinila svojevrstna misel v glavo. Da bi nekoliko osmešil njegovo debelo pretiravanje, mu pravim:

«Dečko! Če petdesetkrat pretečeš ta prostor, dobiš stotak.»

Pogledal me je nejeverno, kot da si misli: Saj se samo šalite. Ko pa sem se sklonil k obleki, ki sem jo imel skrito pod grmovjem, in vzel iz listnice stotak ter mu ga pokazal, so se mu od veselja zasvetile oči.

«Kaj mi daste zares toliko denarja, če petdesetkrat pretečem krog?» me je vprašal, ker mi še vedno ni prav verjel.

«Tu — moja roka!» sem mu odvrnil in mu stisnil desnico.

Tedaj se je oglasil njegov slabotni tovariš: «In če bi pretekel jaz krog, ali bi tudi meni plačali sto dinarjev?»

«Prav gotovo.» Z očmi sem bil namreč dobro premeril prostor, ki je bil prav za prav bolj elipsi podoben in zato še večji v svojem obodu, in niti najmanj nisem mogel dvomiti, da ga bosta obkrožila kvečjemu le desetkrat.

Prosila sta me, naj jima dam znamenje, kdaj naj bi začela teči. Postavila sta se bila kakih deset korakov drug za drugim. Videl sem jima na obrazu, kako nestrpno čakata povelja. Na ustnicah jima je igral zadovoljen smehljaj in neprestano sta se ozirala name.

Tedaj jima dam znamenje in dečka se urno zapodita v tek.

Že takoj spočetka pa sem zapazil veliko razliko med njima. Debeli je hitel na vso moč, poskakujoč zdaj pa zdaj od veselja visoko v zrak. Suhi mu je sledil v zmernem in premišljenem tempu, kakor da hoče skrbno štediti z močmi. Ko je bil prvi obkrožil prostor in prihitel mimo mene, je zavrnil, glasno so-pihajoč:

«Prvi krog imam že za sabo!»

Posmejal sem se pri sebi, ker sem vedel, da jih ne bo imel več veliko, če bo tako tratil sile.

Njegov tovariš je bil zaostal precej daleč za njim. Ko je pritekel mimo mene, sem opazil, da diha počasi in enakomerno. Dejal ni ničesar, samo s pogledom me je opozoril, da je bil prvič obkrožil prostor. Tedaj sem opazil, da so mu oči velike ter čudne zelenkastomodre barve.

Debeli je bil očitno odjenjal v hitrosti. Rok ni tiščal več ob prsi, kakor jih držijo tekači. Visele so mu ob životu in mu ohlapno mahedrle. Ko je bil prisopel drugič do mene, ni črhnil besedice, temveč me je samo izpod oči sramežljivo pogledal...

Toda njegovemu drobnemu drugu ni bilo poznati niti najmanjše utrujenosti. Enakomerno in nekako preišljeno je tekel po stezi. Roke je lahkotno stiskal ob prsi, glavo pa je držal nekoliko nazaj upognjeno. Usta so mu bile komaj vidno odprta. Očividno je dihal še vedno samo skozi nosnice. Tudi ko je drugič hitel mimo mene, me je ošinil z istim opozarjajočim pogledom kot prej. Ko je debeli tretjič pretekel krog, me je nekam žalostno preseče pogledal. Storil je še par korakov, nato se je vrgel v travo, kakor prešinjen od hipnega spoznanja, da bi bil sedaj vsak trud odveč. Stopil sem k njemu in se mu pomilovalno posmehljal v obraz. Zardel je in je povetil oči v tla.

Toda slabotni je neumorno nadaljeval svoj tek ob potokovem obodu. Tudi ko je bil dopolnil tretji, četrti in peti krog, nisem še opazil na njem nikake izpremembe. Vsakokrat, ko je prihitel do mene, me je pogledal s svojimi razumnimi očmi, kakor bi me hotel opozoriti: Pazi, da se ne ušteješ! Šele pri šestem krogu se mi je zazdelo, da mu je bil postal korak težji in da so mu bila usta bolj na široko odprta. Toda na obrazu mu je bilo jasno zapisano, da noče odjenjati. Še ko je bil desetič obkrožil prostor, je tiščal roke ob prsi, in ko je tekel tedaj tik ob meni, sem bil komaj zaznal njegovo sopenje; tako rahlo je bilo še.

Toda odslej je zadal vsak nadaljnji krog njegovim močem hujši udarec. Večkrat so mu že bile odjenjale roke ter se mu povetile ob šibkem telescu. Sicer se je bil še vselej obvladal in jih zopet dvignil na prsi, toda videti je bilo, da jih ne bo mogel več dolgo obdržati v tej legi. Tudi usta so se mu bila že na široko odprla in iz njih je prihajalo težko hropenje. Ko pa je prihitel mimo mene, je siloma stisnil ustnice, in tedaj sem opazil, da se mu je bila ob njih prikazala ostra poteza, ki je pričala o njegovi neomajni odločnosti.

Ko je bil petnajstič obkrožil prostor, mu je bil korak že sila težak in roke so mu bile za stalno zdrknile s prsi. Tudi ogenj mu je zamrl v očeh in na licih sem mu čital veliko utrujenost. Debeli tovariš je zaklical za njim: «Kar odjenjaj! Saj ne boš zdržal do konca.»

Toda tekač ga ni hotel poslušati, marveč je še dalje meril svojo pot. Glava, ki mu je bila zlezla daleč zadaj na tilnik, se mu je brezmočno majala na levo in desno. Ko je dvajsetič hitel mimo mene, sem opazil, da se mu noge nekako same od sebe premikajo in da so mu silno težke. Toda kljub izmučenemu izrazu na licih je pričal njegov obraz o nezlomljivi volji, vztrajati do konca. Parkrat mi je prišlo na misel, da bi ga ustavil in mu dal vsaj polovico obljubljene vsote. Toda v meni je bilo toliko napetosti

in radovednega pričakovanja, koliko časa bo še vztrajal, da ga nisem motil v njegovem trudapolnem kroženju ob potokovem obodu.

Stopnjevito pojemanje njegovih moči mi ni pokazalo dovolj jasno tiste velike izpremembe, ki se je bila medtem izvršila na njem. Le parkrat mi je mimogrede zablisnilo v zavest, da je bil med tekom strahovito shujšal in da mu sedaj kosti veliko močneje štrlijo iz že itak slabotnega telesa, ko tedaj, preden se je bil spustil v tek. Petindvajsetkrat je bil že pretekel pot okrog prostora — torej polovico domenjenih krogov —, a še ni odjenjal. Sedaj ga tudi njegov drug ni več nagovarjal, da bi odnehal, temveč mu je tudi sam sledil z največjo napetostjo.

Takrat sem se prvič vprašal: «Kaj se ne bi utegnilo temu vztrajnemu dečku vendarle posrečiti, da bi dobil stavo?» Toda ko sem si ga bil dobro ogledal, sem videl, da njegovo telo ne more vzdržati več tolikšnega napora. Kajti, čeprav je bil ohranil še vedno korak za tek, se je vendarle premikal tako počasi, da bi ga moglo prehiteti dete, ki je bilo komaj shodilo.

— Ali naj mu zakličem, da je zmagal in dobil stavo? Ali pa naj ga pustim, da kroži še dalje? sem se vprašal zopet. In vnovič je zmagala v meni do skrajnosti napeta radovednost.

Ko je prihajal sedaj mimo mene, ni bilo več niti toliko moči v njem, da bi okrenil glavo in me pogledal. Samo telo mu je narahlo vztrepetalo, kakor da bi me hotel s tem opozoriti na novi krog, ki ga je bil pravkar dopolnil.

Zdajci (kako strahotno mi je vest tedaj zarezala v srce!) se je opotekel sredi poti — bil je to njegov trideseti obroč, natanko sem si bil zapomnil — in se je zgrudil v drobno kepico. Planil sem k njemu, pokleknil ob njem na tla in ko sem mu bil dvignil glavo v naročje, sem z grozo opazil, da so mu široko razprte oči popolnoma osteklenele. Tedaj sem ga naglo položil zopet na zemljo in mu prislonil uho na prsi. Poslušal sem — tako sem poslušal, da so mi stopale kaplje mrzlega potu na čelo. Naposled se nisem mogel več varati: srce mu ni utripalo več. Tisto malo, junaško, do skrajnosti požrtvovalno srce ni več utripalo!

Tedaj mi je stopil debeli tiho za hrbet in me je vprašal s prepadenim glasom: «Ali je mrtev?» «Mrtev!» je odjeknilo z nepopisno grozo v meni. Planil sem kvišku. Debeli se je nanagloma spustil v blazen tek. Tudi jaz nisem mogel več zdržati pri mrliču. Pohitel sem do prve hiše in tam povedal, kaj se je bilo zgodilo. Potem sem zbežal domov in se zaklenil v svojo sobo ter spustil vse zavese ob oknih, da je bilo okrog mene črno, kakor v noči...